

אמר ליה רבי אבא לרב הונא: האם אכן
אמר רב הכי, שכך היא ההלכה?

אמר ליה רב הונא לרבי אבא, מה כוונתך
בשאלה זו?

האם מקובל עליך שכך אמר רב, ואשקיין
קאמרת, נתכוונת להשקותני כוס יין, כאות
הוקרה, אם אומר לך שאכן כך אמר רב.

או שאין דין זה מקובל עליך, ואתה תמה אם
אמנם רב אמר דין זה, ואשתיקן קאמרת,
וכוונתך בשאלתך היא להשתיקני.

[לפי גירסת הר"ן, מימרא דרב איקא בר
אבין היא מימרא בפני עצמה, ואין לה
שייכות עם הנידון הקודם].

אמר רב איקא בר אבין: איזדקיך ליה רב
לרבה [התיר רב את נדרו של רבה] —

בקטונא דבי רב [בחדר שלידי בית המדרש]. טו-ב

והיה רב באותה שעה — עומד, יחידי,
ובלילה.

אמר רבה אמר רב נחמן: הלכה —

נשאלין להתיר נדרים, אפילו כאשר הדין
עומד, יחידי, ובלילה, ובשבת, ובקרוכים.

אבל להתיר נדר בשלשה הדיוטות — לא
התירו חכמים בשבת, משום דמתחזי כדינא
[דומה דבר זה לעשיית דין בשבת, ואסור
לדון בשבת].

אמר ליה אביי: כיון דסבירא לן שהתרת
נדרים, אף כאשר היא על ידי שלושה
הדיוטות, אינה דין, שהרי אין בה צורך בכל
דיני הדיינים, אלא אפשר להתיר אפילו
כאשר הדין הוא מעומד [ובדין רגיל צריך
הדין לשבת], ומתירים אפילו בדיינים
קרובים [שבדין רגיל הם פסולים לדון],
ואפילו בלילה [בעוד שבדין רגיל דנים רק
ביום] —

אם כן, לא מיתחזי כדינא, אין התרת הנדרים
נראית כדין, ולכן מותר להתיר נדרים בשבת.

אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב:
הלכה — מפירין נדרים בלילה!

ומקשינן: מה חידוש יש בדברי רב?

והא מתניתין, משנתנו המפורשת היא,
האומרת: נדרה בלילי שבת — יפר בלילי
שבת?!

ומתצינן: אלא אימא, אמור, כך אמר רב:
הלכה נשאלין להתיר נדרים על ידי חכם
בלילה.

הגמרא להלן היא לפי גירסת הר"ן⁽⁴⁹⁾:

דבריו.

ושאל רבי אבא את רב הונא מה כונתך במה
שאמרת שרב שתק? האם רב שתק, ושתיקה
כהודאה, או כוונתך היא שרב שתה, ולא היה
יכול לענות לו. ואתה לא שמעת את תשובת רב
לאחר מכן.

49. הר"ן מביא גירסה שונה וכן גורס המפרש
בתשובת רב הונא: א"ל אישתיק, א"ל אישתיק
קאמרת או שתי קאמרת.

וכונת הגמרא לפי גירסא זו היא, שרב הונא
ענה לרבי אבא שרב לא אמר דבר זה בפירוש
אלא תלמיד אמר דין זה בפניו ורב שתק על

מתירים את הנדר על ידי פתח של חרטה בלבד.

אלא, מיעקר נדרה בעינין — צריך למצוא פתח של טעות לנדרו, לומר, שלא היה יודע מדבר מסויים בשעה שנדר, ורק עתה הוא יודע ממנו, ואילו הוא היה יודע ממנו אז, הוא לא היה נודר.

וכיון שלא התיר רבן גמליאל בחרטה גרידא, אלא היה זקוק לחפש לו פתח של טעות, בעי עיוני [צריך היה רבן גמליאל לעיין היטב בדבר], אהכי [ולכץ] ישב.

ואילו רב נחמן, שאמר אפשר להתיר נדרים תוך כדי עמידה, סבר כדעת התנאים החולקים על רבן גמליאל, וסוברים שפותחין בחרטה גרידא, ולכן אין צורך בעיון מדוקדק, ואפשר להתיר את הנדר אפילו מעומד⁽⁵⁰⁾.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

ונשאלים בשבת, אפילו היה להן פנאי להתיר נדרים אלו מבעוד יום [קודם השבת].

ומקשינן:

וכי עומד יכול להתיר נדרים?

והתניא: מעשה ברבן גמליאל שהיה רוכב על החמור, והיה מהלך מעכו לכזיב. כיון שהגיע לכזיב, בא אחד לישאל על נדרו. אך כיון ששטה רבן גמליאל רביעית יין, אמר לו שיטייל אחריו שלשה מילין, עד שיפיג יינו. כיון שהגיע לסולמא של צור, ירד רבן גמליאל מן החמור, ונתעטף, וישב, והתיר לו נדרו.

ומוכח שהיה צריך רבן גמליאל לישב כדי להתיר את הנדר.

ומתצינן: [לפי גירסת הר"ן]

רבן גמליאל סבר, אין פותחין בחרטה — אין

מודה שצריך להתיר את הנדר מיושב, כיון שאז בעינין ישוב הדעת.

ושיטת רש"י בעירובין דף סד ב שונה מדברי הר"ן כאן, וגרסתו היא הפוכה, שרבן גמליאל סובר פותחין בחרטה ורב נחמן סובר אין פותחין בחרטה.

והסבר גירסת רש"י היא: רבן גמליאל סובר פותחים בחרטה, היינו שצריך לפתוח בסיבה הגורמת לו להתחרט על הנדר מתחילתו, ולכן צריך ישוב הדעת להתיר את הנדר וצריך לשבת. ואילו רב נחמן סובר שאין צורך לפתוח בדבר הגורם להתחרט על הנדר מתחילתו, אלא מהני כל סיבה שהיא כדי להתיר את הנדר, ולכן אין צורך בישוב הדעת ובעיון מדוקדק ואפשר להתיר מעומד.

וכתב הר"ן שלפי גירסה זו יש שייכות בין מימרא דרב איקא בר אבין לנידון בין רבי אבא לרב הונא, וצריך לגרוס לפני דברי רב איקא בר אבין: תא שמע, כיון שמדברי רב איקא בר אבין נפשט ספיקו של רבי אבא, דחזינן מדבריו שרב נהג כך להלכה והתיר נדרים בלילה.

50. הרשב"א מפרש, מאחר וסובר רב נחמן שאפשר להתיר מעומד כיון שמתירים את הנדר על ידי פתח של חרטה בלבד, אף כאשר מתירים את הנדר על ידי פתח גמור גם אין צורך לשבת, ומהני התרת נדרים מעומד.

והר"ן חולק, וסובר שכל דברי רב נחמן הם רק כאשר מתירים את הנדר על ידי חרטה, אבל כאשר מתירים על ידי פתח גמור אף רב נחמן

חזי מר, האי מרבנן דאתא ממערבא —
יראה כבודו את התלמיד חכם שבא מארץ
ישראל, ואמר: איזדקיכו ליה [נזקקו לרון
בדינן] רבנן לבריה דרב הונא בר אבין,
ושרו ליה נדריה.

ואמרו ליה, זיל ובעי רחמי על נפשך — לך
ובקש רחמים משמים על עצמך משום
דחטאת(51).

דתני רב דימי אחוה דרב ספרא: כל הנודר,
אף על פי שהוא מקיימו, נקרא "חוטא".

אמר רב זביד: מאי קרא [מהיכן נלמד דבר
זה]?

דכתיב [בספר דברים כג] "וכי תחדל לנדור
— לא יהיה בך חטא".

ומשמע מזה: הא אם לא חדלת לנדור, איכא
חטא, ואפילו אם תקיים את הנדר.

תניא: האומר לאשתו לאחר שנדרה, כל
נדרים שתדורי [שנדרת], אי אפשרי שתדורי
[אינני מרוצה שנדרת].

וכן אם אמר לה שכל נדר שנדרת אין זה
נדר —

לא אמר כלום! אין לשון זו נחשבת כלשון
הפרה(52).

ואם אמר לה: יפה עשית.

וכן אם אמר לה בעקבות כך שנדרה: אין
כמותך!

וכן אם אמר לה: אם לא נדרת, הייתי מדירך
אני! —

דבריו קיימין.

זה נחשב לשון הקמה, והנדר מקיים(53).

תניא לא יאמר אדם לאשתו כאשר הוא
מיפר את נדריה בשבת: מופר ליכי, או בטיל
ליכי, כדרך שאומר לה בחול.

אלא אומר לה: טלי ואכלי, טלי ושתי, את
מה שנדרת ממנו.

והנדר בטל מאליו, כיון שלשון זה נחשב
הפרה.

והטעם: על אף שהתירו להפר נדרים בשבת,
בכל זאת אם אפשר לשנות בלשון ההפרה,
ישנה(54).

הקודמים שנדרה, כיון שגילה דעתו שאינו רוצה
להפר נדרים אלו, ועל זה אומרת הברייתא שאין
זה נחשב קיום, אלא צריך שיגלה דעתו על
נדרים אלו בפירוש.

53. הסבר החילוק בין הפרה להקמה הוא: קיום
מועיל אפילו בלב, ועל כן כל לשון שמשמעותה
קיום הרי זה נחשב קיום, כי לא גרע הלשון
הזאת מקיום בלב. אבל הפרת נדרים אינה
מועילה בלב, ולכן צריך שיאמר דוקא לשונות
הנחשבים לשון הפרה [ר"ן].

54. כך מפרש הר"ן. והוסיף עוד, שאין לפרש

51. לכאורה מימרא זו היא מימרא בפני עצמה
ואין לה שייכות עם הגידון הקודם האם פותחין
בחרטה או לא.

ובמפרש מסביר שמה שאמרו לו "זיל ובעי
רחמי", היינו שכך פתחו לו להתחרט על הנדר
על ידי שהסבירו לו שהנודר חוטא. ולפי זה
הגמרא מביאה מימרא זו לומר שבני א"י פתחו
לו על ידי חרטה.

52. יש ראשונים שמפרשים דברי הברייתא
באופן אחר, שהבעל אמר לאשתו אחר שנדרה
שכל הנדרים שתידור מכאן ואילך אינו רוצה
בהם. והוה אמינא שזה יחשב קיום על הנדרים

אמר רבי יוחנן: ואפילו כשאומר לה לשון זו, בכל זאת צריך שיבטל בלבו את הנדר, ויאמר בלבו שהנדר מופר.

תניא, בית שמאי אומרים: המפר נדר בשבת — מבטל בלבו.

אבל המפר נדר בחול — מוציא בשפתיו את לשון ההפרה.

ובית הלל אומרים: אחד זה ואחד זה [בין בשבת ובין בחול], מבטל בלבו, ואין צריך להוציא בשפתיו⁽⁵⁵⁾.

אמר רבי יוחנן: חכם שהתיר את הנדר ולא אמר לשון "מותר לך", אלא אמר בלשון הפרת הבעל "מופר לך".

וכן בעל שהפר את הנדר ולא אמר לשון "מופר לך", אלא אמר בלשון התרת חכם, "מותר לך" —

לא אמר כלום, היות ולשון הפרה בבעל מבוארת בפסוק, ואילו לשון התרה בחכם נלמדת מהפסוק "לא יחל דברו", אבל אחרים עושים דברו חולין ומאי ניהו, חכם. וחולין הוא לשון היתר.

והטעם: דתניא,

אמרה תורה "זה הדבר" — מלמד הכתוב כי רק החכם מתיר את הנדר, ואין הבעל מתיר את הנדר, אלא רק מפר אותו ביום שומעו.

שיכול [שהיה אפשר לומר קל וחומר]:

ומה חכם, שאין מפר, בכל זאת הוא מתיר.

בעל, שמפר — אינו דין שמתיר:

תלמוד לומר:

"זה הדבר" —

חכם מתיר, ואין בעל מתיר.

ותניא אידך,

"זה הדבר" — בעל מפר, ואין חכם מפר.

שיכול [שהיה אפשר לומר קל וחומר]:

ומה בעל, שאין מתיר, בכל זאת הוא מפר.

חכם שמתיר — אינו דין שמפר?

תלמוד לומר "זה הדבר" — בעל מפר, ואין חכם מפר.

ביטול בלב היינו דוקא אם יאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי. ובית שמאי סוברים שאף זה לא מהני רק בשבת אבל בחול צריך להפר בפה ממש. והרמב"ם אומר שישנם שני אופני ביטול על נדר על ידי הבעל:

א. הפרה רגילה, שהנדר מופר והאשה יכולה לעבור על נדרה. וכמו כן יכולה היא שלא לעבור על נדרה.

ב. ביטול, שהבעל מבטל את הנדר על ידי שכופה את האשה לעבור על הנדר.

וכתב הרשב"א שלפי דברי הרמב"ם מיושב

שהטעם הוא משום גזירה אטו התרת נדרים על ידי חכם, שאסורה בשבת, כיון שהרי דין זה נאמר אף בנדרים שהם לצורך השבת, כי הוא אומר לה טלי ואכלי, וזה צורך השבת, ובאופן זה אף התרת נדרים על ידי חכם מותרת בשבת.

55. הרשב"א שואל, הלא אמרינן בגמרא לקמן שהפרה בלב לא מהני, ואם כן איך מועיל הביטול בלב?

והרשב"א מתרץ, שדין זה שהפרה בלב אינה מועילה, הוא מדרבנן. וב"ה שאומרים דמהני